

Slovenská akadémia vied

Stratégia SAV 2030

Bratislava 2019

Stratégia SAV 2030

Slovenská akadémia vied v roku 2019

Slovenská akadémia vied je vrcholná národná vedecká inštitúcia, ktorá vykonáva výskum v prírodných, technických, lekárskech, pôdohospodárskych, spoločenských a humanitných vedách. Orientuje sa takisto na transfer poznatkov a dopytovo orientovaný aplikovaný výskum a službu štátu vo vybraných oblastiach. SAV vychováva novú generáciu vedcov.

Podpora vedy a výskumu v SR je dlhodobo nízka a to sa týka aj financovania SAV, či už inštitucionálnou formou pomocou vlastnej rozpočtovej kapitoly, alebo možností získavať súťažné zdroje od Agentúry na podporu výskumu a vývoja. Úspešnosť SAV v európskych schémach Horizontu 2020 zatiaľ neprispieva výrazne k zlepšeniu financovania výskumu SAV. Výkon organizácií SAV meraný počtom publikácií a citácií na tieto publikácie, ktoré sú registrované databázou Web of Science, je po zohľadnení počtu výskumných pracovníkov porovnateľný s výkonom Akadémie vied Českej republiky, kým rozpočet AV ČR per capita je dvojnásobný. Výrazne slabšie výsledky SAV dosahuje v ukazovateľoch excelentnej vedy, meranej napr. počtom publikácií v časopisoch zahrnutých do databázy Nature index a v počte získaných prestížnych grantov Európskej vedeckej rady, ERC. Ukazuje sa, že podmienky, v ktorých SAV pôsobí, umožňujú udržiavanie solídnej úrovne výskumu, ale nedostatočne stimulujú špičkové vedecké výkony. Takýto stav nemá potenciál výrazne prispievať k zlepšeniu inovatívnosti SR. Len špičková veda má schopnosti generovať využiteľné patenty a stať sa základňou efektívneho transferu poznatkov do praxe. SAV má tiež problém so získavaním novej generácie špičkových vedcov aj kvôli odchodu mladých pracovníkov a študentov do zahraničia.

SAV je podobne ako ďalšie subjekty výskumu a vývoja v SR výrazne hendikepovaná absenciou funkčných schém podpory aplikovaného výskumu a vývoja. Nová forma verejnej výskumnej inštitúcie, do ktorej sa mali ústavy akadémie transformovať, mala priniesť lepšiu spoluprácu so súkromnou sférou s dodatočnými zdrojmi na výskum. Neuskutočnenú transformáciu chápeme ako premárnenú príležitosť a dôkaz, že veda, výskum a inovácie stále nie sú reálnou prioritou Slovenskej republiky. V SR absentuje systémový prístup k sektoru výskumu a vývoja, resp. k vysokoškolskému vzdelávaniu, ktoré je jeho neodmysliteľnou súčasťou. Chýba audit celého výskumného priestoru, štátna vedná politika so všetkými atribútmi vrátane definície žiaduceho postavenia SAV vo výskumnom a vzdelávacom priestore SR.

Zmena v postavení vedy a výskumu v súčasnom svete je taká výrazná, že sa začína hovoriť o úplne novej etape tzv. Vedy 2.0, ktorá je charakterizovaná digitálnymi technológiami a otvorenosťou vedeckých informácií, ktorých množstvo exponenciálne narastá. SAV disponuje potenciálom zachytiť tieto trendy. SAV chce prispieť k premene Slovenska na znalostnú spoločnosť v súlade s našim presvedčením, že poznanie významne prispieva k rozvoju udržateľnej a konkurencieschopnej spoločnosti i ku kvalite života jednotlivcov. SAV sa hlási k vízii a cieľom definovaným v dokumente Iniciatíva – Vízia pre znalostnú spoločnosť a lepšie Slovensko, ktorú vypracovala Učená spoločnosť Slovenska. SAV chce byť nápomocná pri celonárodnom dialógu o vízii Slovenska ako modernej a prosperujúcej krajiny, ktorá má funkčnú stratégiu v oblasti technologických a vedeckých inovácií. Aj preto potrebuje SAV definovať nanovo svoju víziu, hodnoty, misiu a strategické ciele.

Slovenská akadémia vied v roku 2030

Vízia SAV

SAV je v r. 2030 modernou vedeckou inštitúciou, národný líder v špičkovom poznávacom výskume, ktorý je schopný efektívne reagovať na aktuálne vedecké a spoločenské výzvy. SAV rozvíja, prevádzkuje a sprístupňuje špičkovú výskumnú a poznatkovú infraštruktúru aj pre vonkajších používateľov. SAV v spolupráci so spoločenskou praxou a súkromným sektorom rozvíja dlhodobý strategický výskum zameraný na rozvoj poznatkovej spoločnosti produkujúcej tovary a služby s vysokou pridanou hodnotou. SAV má efektívny systém transferu výsledkov výskumu do praxe.

SAV využíva moderné spôsoby riadenia. Vedci SAV tvoria vysokokvalifikovaný personál na svetovej úrovni. SAV je rešpektovaným partnerom v európskom výskumnom priestore. SAV vychováva mladých vedcov pre celú krajinu a EÚ. SAV je významným partnerom a poradcom všetkých zložiek spoločnosti založenej na poznatkoch a inováciách. SAV systematicky popularizuje vedu a presviedča verejnosť o dôležitosti vzdelania a poznávania.

Hodnoty SAV

Excelentnosť výskumu je pre SAV základnou hodnotou. Rešpektuje rôznorodosť a individualitu osobností vo vede. Samosprávná SAV zachováva neustranitosť, nadstraníčnosť a podporuje otvorenú demokratickú spoločnosť. SAV dodržiava etické princípy vedeckej práce a vedeckú integritu, ktorú tvoria spoľahlivosť, čestnosť, rešpektovanie a zodpovednosť¹. SAV bojuje proti nekalým praktikám

¹ https://www.allea.org/wp-content/uploads/2018/11/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2018-Slovak_dig.pdf

vo vede. V spoločnosti vysvetľuje potrebu objektívneho skúmania faktov proti fenoménu šírenia falošných správ a podvodov. SAV podporuje otvorené publikovanie, verejnú prístupnosť získaných údajov, otvorenú vedu a nezávislé overovanie výsledkov.

Misia SAV. Tri v jednom

Národné neuniverzitné inštitúcie vedy a výskumu plnia dôležitú misiu vo väčšine najrozvinutejších krajín EÚ a sveta. SAV, podobne ako akadémie ďalších stredoeurópskych krajín, zohráva historicky dôležitú úlohu vedúcej výskumnej organizácie krajiny. Prvou misiou SAV je vykonávať hraničný špičkový základný výskum, vedúci k fundamentálnym novým objavom a ideám. Druhou misiou SAV je sprístupnenie vedeckej infraštruktúry na realizáciu technicky náročného výskumu pre všetkých záujemcov, či už z univerzít, alebo iných organizácií výskumu a vývoja. Treťou misiou je dlhodobý strategický a aplikovaný výskum a vývoj, kde SAV intenzívne a efektívne spolupracuje s podnikateľským sektorom, verejným sektorom a občianskou spoločnosťou na prenose existujúcich poznatkov do praxe. Moderná SAV musí dokázať vykonávať všetky tieto tri partikulárne misie. Poznávací výskum na hranici poznania musí spĺňať najvyššie medzinárodné štandardy. SAV rozvíja systém hodnotenia kvality hraničného výskumu, ktorý je aplikovateľný v celonárodnom meradle. Pre efektívny rozvoj otvorenej vedeckej infraštruktúry SAV iniciuje cestovnú mapu národnej výskumnej infraštruktúry, ako aj strategické plány na budovanie veľkej infraštruktúry s celoeurópskym významom. Predpokladom dlhodobého strategického výskumu v spolupráci so súkromným sektorom je prechod vedeckých organizácií SAV na formu verejnej výskumnej inštitúcie, ktorá umožňuje združovanie prostriedkov aj ľudí, využívanie duševného vlastníctva, patentov a licencií, zakladanie spinoffov a startupov. SAV vykonáva tiež činnosti, ktoré nie sú striktne vedecké a nepredstavujú výskum, ale expertíza SAV je v nich momentálne nezastupiteľná. Takúto službu štátu a celej spoločnosti predstavuje napr. monitorovanie zemetrasení národnou sieťou seizmických staníc, tvorba Encyklopédie Beliana, tvorba slovníkového portálu a národného korpusu, tvorba a udržiavanie archívov a pod.

Dôležitou úlohou SAV je výchova mladej vedeckej generácie. Doktorandské štúdium v SAV je zabezpečené v spolupráci s vysokými školami a charakterizované snahou o čo najvyšší stupeň autonómie. SAV sa podieľa na tvorbe celého vzdelávacieho procesu.

Akadémia vied je platformou pre spoluprácu a rozvoj najlepších vedcov Slovenska. V tomto úsilí zohráva kľúčovú úlohu Učená spoločnosť Slovenska.

SAV sa aktívne zúčastňuje na tvorbe a uskutočňovaní štátnej vednej a technickej politiky v spolupráci so všetkými relevantnými inštitúciami.

Strategické úlohy:

Všeobecne

- Podporiť audit slovenského výskumného priestoru a prípravu štátnej vednej politiky,
- doriešiť otázky postavenia SAV v sektore výskumu a vývoja SR vrátane prechodu na formu verejnej výskumnej organizácie,
- iniciovať legislatívnu, organizačnú a finančnú podporu spoločných pracovísk SAV a sektora vysokých škôl, SAV a súkromného sektora, podporovať medzisektorovú mobilitu,
- podporovať spoločné hodnotenie kvality výskumu v SAV, na VŠ a v ďalších výskumných organizáciách,
- vypracovať, zavádzať a realizovať inštitucionálnu politiku Otvorenej vedy, t. j. politiku otvoreného prístupu k výsledkom výskumu v prostredí SAV,
- vytvárať a zlepšovať pracovné podmienky na moderný vedecký výskum.

Výskum

- Optimalizovať systém fungovania a financovania výskumných organizácií SAV podľa vzoru najlepšej praxe vo svete s cieľom zabezpečiť vedúce postavenie SAV v hraničnom základnom výskume na Slovensku,
- vypracovať cestovnú mapu otvorenej infraštruktúry SAV a podmienok jej využívania,
- rozvíjať kompetencie v oblastiach a témach dlhodobého strategického výskumu dôležitého pre SR,
- vytvoriť efektívnu schému transferu poznatkov a technológií do praxe vrátane efektívnej ochrany duševného vlastníctva a autorských práv,
- efektívne sa zapájať do medzinárodných výskumných programov, ako sú Horizont Európa, poskytovať pracoviskám pomoc pri rozvoji medzinárodnej spolupráce, okrem iného aj centrálnou podporou prípravy, administrácie a manažovania projektov,
- systematicky sledovať kvalitu realizovaného výskumu, rozvíjať hodnotiaci systém organizácií na báze nezávislého expertného hodnotenia aj pomocou merateľných indikátorov a realizovať podľa toho diferencovanú podporu vedeckým pracoviskám,
- sledovať a podporovať kvalitu výskumných tímov a špičkových jednotlivcov,
- reagovať na požiadavky spoločnosti a ekonomickej sféry, poskytovať službu štátu, pôsobiť ako poradenská inštitúcia.

Financovanie

- Zabezpečiť systém dlhodobého a stabilného inštitucionálneho financovania podľa princípu „hodnota za peniaze“,
- zabezpečiť primeranú proporciu medzi inštitucionálnym a súťažným financovaním,
- podporovať viaczdrojovosť financovania výskumu,
- podporovať skvalitňovanie činnosti agentúr na financovanie základného/hraničného výskumu (APVV) a aplikovaného problémovo orientovaného výskumu,
- podporovať ďalšie formy dlhodobého strategického výskumu, napr. štátne programy a osobitné nástroje pre všetky stupne úrovne pripravenosti technológie.

Ľudské zdroje a kohézia

- Definovať transparentné metódy na identifikáciu excelentných výskumných tímov, excelentných vedeckých pracovníkov, vytvoriť podmienky na získavanie takýchto vedcov a výrazne ich podporovať,
- systematicky zlepšovať manažérske zručnosti vedúcich zamestnancov,
- v odôvodnených prípadoch podporovať integráciu organizácií do zmysluplných a funkčných centier,
- popri spolupráci s VŠ sa usilovať aj o možnosť autonómnosti v doktorandskom štúdiu,
- definovať a zabezpečiť miesto postdoktoranda,
- štandardizovať prijímanie vedeckých pracovníkov na trvalé miesta,
- podporovať internacionalizáciu pracovísk SAV na všetkých úrovniach, od doktorandského štúdiu až po vedúcich vedeckých pracovníkov,
- podporovať rodovú rovnosť na všetkých stupňoch riadenia,
- podporovať všestranný rozvoj vedeckej osobnosti vrátane študijnej dovolenky (sabatikal),
- aktívne participovať na fundamentálnej zmene vzdelávacieho prostredia v SR,
- aktívne diskutovať vnútri SAV o všetkých otázkach organizácie a riadenia,
- podporovať efektívne formy popularizácie vedy a výskumu a šírenia výsledkov všetkým potenciálnym používateľom.

